

Mykoła Witalijowycz Łysenko

Микола Віталійович Лисенко

**Ukraiński kompozytor i pianista, dyrygent,
twórca ukraińskiej opery narodowej**

**ur. 22 marca 1842 w Hryńkach,
zm. 6 listopada 1912 w Kijowie**

Od dzieciństwa Łysenko interesował się ukraińskimi pieśniami ludowymi oraz poezją Tarasa Szewczenki ukraińskiego etnografa, malarza, przedstawiciela romantyzmu, a także działacza politycznego.

W 1855 roku Mykoła wstąpił do drugiego Charkowskiego Gimnazjum, które ukończył ze srebrnym medalem wiosną 1859 r. Podczas nauki w gimnazjum z zamiłowaniem oddawał się muzyce, stając się z czasem znanym w Charkowie pianistą. Był zapraszany na wieczorki i bale, podczas których wykonywał utwory Beethovena, Mozarta, Chopina, grał do tańca i improwizował na tematy ludowych pieśni ukraińskich.

Po ukończeniu gimnazjum wstąpił na wydział nauk biologicznych Uniwersytetu Charkowskiego. Po roku jego rodzice przeprowadzili się do Kijowa i Mykoła przeniósł się do katedry nauk estetycznych wydziału fizyko-matematycznego wydziału Uniwersytetu Kijowskiego. Ukończył Uniwersytet 1 czerwca 1864 r. Podczas studiów muzyki uczył się prywatnie. Po ukończeniu uniwersytetu kijowskiego Łysenko postanowił zdobyć wyższe wykształcenie muzyczne. W 1867 r. wstąpił do Konserwatorium lipskiego, jednego z lepszych w ówczesnej Europie.

Podczas studiów zaczął zbierać i harmonizować ukraińskie pieśni ludowe. Nagrał ceremonię ślubną (z tekstem i muzyką) w obwodzie perejaśławskim. Ponadto Łysenko był organizatorem i liderem chórów studenckich, z którymi występował publicznie.

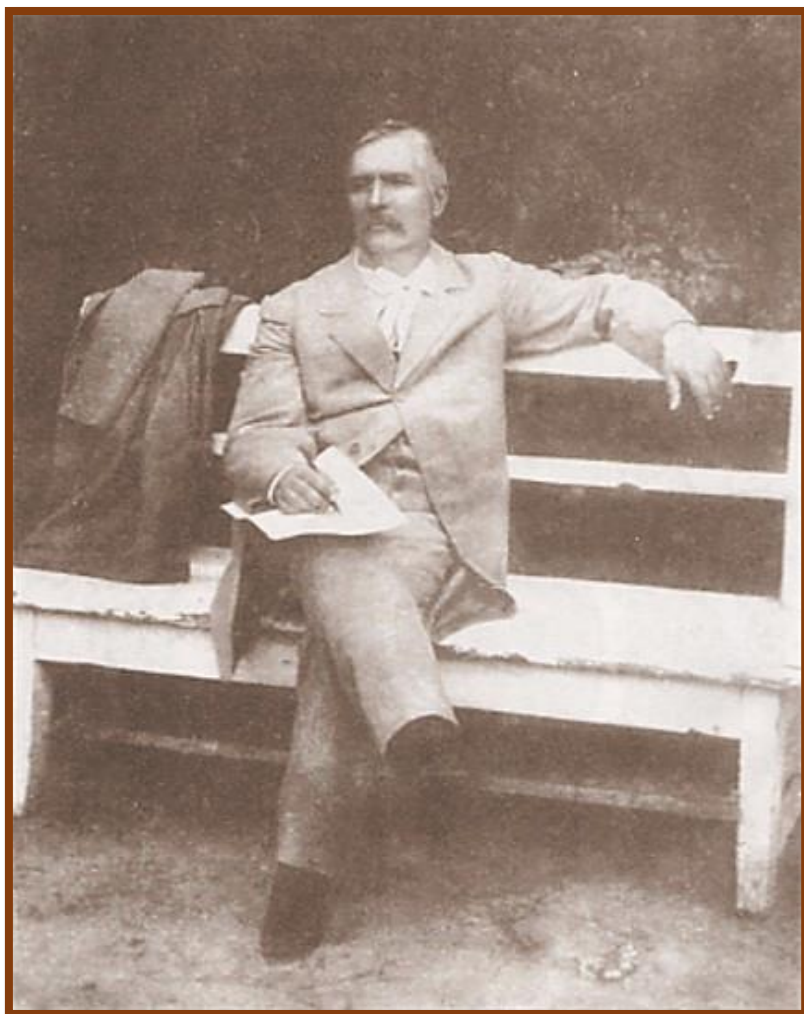
W październiku 1868 r. Łysenko wydał „Zbiór pieśni ukraińskich na głos i fortepian” – pierwsze wydanie jego przeróbek czterdziestu ukraińskich pieśni ludowych, które oprócz praktycznego zastosowania mają wielkie znaczenie naukowe i etnograficzne.

W tym samym 1868 roku napisał swoje pierwsze znaczące dzieło - „Testament” do słów T. Szewczenki, na rocznicę śmierci poety. Dzieło to otworzyło cykl „Muzyka do Kobzara”, który obejmował ponad 80 utworów wokalnych i instrumentalnych różnych gatunków, wydanych w siedmiu seriach, z których ostatnia ukazała się w 1901 roku.

Ukończywszy z wielkim sukcesem w 1869 r. naukę w Konserwatorium Lipskim, Łysenko powrócił do Kijowa. W celu poprawienia jakości swoich utworów orkiestrowych udał się do Petersburga, aby pobierać lekcje instrumentacji u Mikołaja Rimskiego-Korsakowa.

W 1872 r. Łysenko kierował 50-osobowym chórem zorganizowanym przy Filharmonicznym Towarzystwie Miłośników Muzyki i Śpiewu. W tym samym roku napisał operetki „Czernomorecy” i „Noc Bożego Narodzenia” (później przerobione na operę), które mocno zadomowiły się w repertuarze teatralnym, stając się podstawą ukraińskiej narodowej sztuki operowej.

W 1873 r. ukazała się pierwsza praca muzykologiczna Łysenki o ukraińskim folklorze muzycznym. W tym samym okresie Mykoła Witalijewicz napisał wiele utworów fortepianowych, a także symfoniczną fantazję na ukraińskie tematy ludowe „Kozak-Szumka”.

Po powrocie do Kijowa w 1876 r. Mykoła Łysenko rozpoczął aktywną działalność sceniczną. Organizował coroczne „Koncerty słowiańskie”, występował jako pianista. W tym czasie napisał prawie wszystkie swoje wielkoformatowe dzieła fortepianowe, w tym drugą rapsodię, trzeci polonez i nokturn cis-moll.

Wśród dokonań Mykoła Łysenki należy również zwrócić uwagę na stworzenie nowego gatunku - opery dziecięcej. W latach 1888-1893 napisał trzy opery dziecięce oparte na baśniach ludowych z libretta Dnieprowej-Mewy: „Kozadereza”, „Pan Kotsky (Kocki)”, „Zima i wiosna, czyli królowa śniegu”.

Chór Mykoła Łysenki.

W środku: Marko Kropywnycki, Mykoła Łysenko i Mykoła Sadowski.

W latach 1892-1902 Mykoła Łysenko czterokrotnie organizował koncerty objazdowe po Ukrainie, tzw. „podróż chóralną”, podczas której wykonywał głównie własne utwory chóralne oparte na tekstach Szewczenki i aranżacjach pieśni ukraińskich.

W 1904 r. otworzył własną szkołę muzyczną i teatralną *Łysenka Szkoła Muzyczno-Dramatyczna*.

Mykoła Łysenko z wykładowcami *Łysenka Szkoła Muzyczno-Dramatyczna*.

Na początku XX wieku Łysenko skomponował muzykę do dramatycznych spektakli „Ostatnia noc” (1903) i „Hetman Doroszenko”. W 1905 r. napisał pracę „Hej, za naszą ojczyznę”. W ostatnich latach życia Mykoła Witalijewicz tworzył szereg utworów z dziedziny muzyki sakralnej, kontynuując założony przez siebie pod koniec XIX wieku cykl „Cherubinów”.

Mykoła Łysenko w kwintecie muzyków Filharmonii Kijowskiej (początek XX wieku).

Utwory fortepianowe

Fortepian odegrał w życiu Łysenki bardzo dużą rolę. Kompozytor ukończył konserwatorium w Lipsku w klasie fortepianu i w młodości rysowała się przed nim perspektywa dalszej kariery wirtuoza. W późniejszych latach Łysenko był uznanym w Kijowie wykładowcą tego instrumentu, bardzo często akompaniował podczas koncertów.

W swojej twórczości fortepianowej Łysenko pragnął uwspółcześić ukraińską praktykę kompozytorską poprzez wprowadzenie do niej europejskich form i gatunków – sonaty, scherzo, rapsodii, miniatur fortepianowych. W swej jedynej suicie (*Ukraińska suita w formie starodawnych tańców na podstawie pieśni ludowych*, napisana w latach 1867-1869) Łysenko połączył stare, przedklasyczne tradycje europejskie z ukraińskim folklorem. Utwór ten, w którym Łysenko twórczo zinterpretował osobliwości barokowej suity tanecznej, zapoczątkował w ukraińskiej oraz europejskiej twórczości fortepianowej suitę nowego, pieśniarsko-tanecznego typu.

Mykola Lysenko - Song without words, Op.10/1

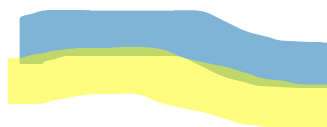
Muzyka wokalna

Do historii ukraińskiej kultury Mykoła Łysenko wszedł jako twórca, który zajmował jednoznaczne stanowisko w sprawie konieczności nadania językowi ukraińskiemu wysokiego statusu w twórczości muzycznej. Robił to wbrew polityce caratu.

Swoje liczne kompozycje wokalne Łysenko opierał na tekstach przeważnie ukraińskich autorów. Gdy zaś kompozycja opierała się na poezji twórców zagranicznych, na przykład H. Heine bądź A. Mickiewicza, to zawsze były ukraińskie tłumaczenia.

Mykoła Łysenko - Нічого...

2 hrywny Mykola Łysenko

Pomnik Mykola Łysenko w Kijowie

Spuścizna muzyczna Mykoła Łysenki obejmuje:

- 4 utwory muzyczno-teatralne („Czariwnyj son”, „Safo”, „Wid'ma”, „Litnia nicz”);
- operetki;
- muzykę do przedstawień teatralnych („Prostak”, „Hamlet”, „Ostannia nicz”, „Het'man Doroszenko”);
- 120 utworów kameralno-wokalnych (większość na podstawie tekstów Tarasa Szewczenki, oraz A. Mickiewicza, H. Heinego i in.);
- 40 utworów chóralnych, wśród nich 4 kantaty na głosy solowe, chór i orkiestrę symfoniczną;
- utwory symfoniczne (takie gatunki jak symfonia, fantazja, uwertura);
- kameralne utwory instrumentalne, w tym blisko 60 utworów fortep.;
- ponad 500 opracowań ukraińskich pieśni ludowych na głos solo z akompaniamentem fortepianu bądź na chór.

Mykoła Łysenko jest twórcą oper o fundamentalnym znaczeniu dla ukraińskiej kultury. Należą do nich:

- *Andrasziada* (libretto Mychajła Staryckiego i Mychajła Drahomanowa, 1866-1877);
- *Czornomorci* (libretto M. Staryckiego na motywach sztuki J. Kucharenki, 1872);
- *Noc wigilijna* (ukr. *Rizdwiana nicz*; libretto M. Staryckiego na motywach powieści M. Gogola, 1874);
- *Topielica* (ukr. *Utoplana*; libretto M. Staryckiego na motywach powieści Gogola, 1883);
- *Natalka Połtawka* (na podstawie sztuki Iwana Kotlarewskiego, 1889);
- *Taras Bulba* (libretto M. Staryckiego na motywach powieści Gogola, 1890);
- *Wid'ma* (1901, nieukończona);
- *Sapfo* (libretto L. Starycka-Czerniachiwska, 1896–1904);
- *Eneida* (libretto M. Sadowskiego na podstawie sztuki Iwana Kotlarewskiego, 1910).

Twórczość Łysenki obejmuje również pierwsze w historii ukraińskiej muzyki opery dla dzieci (autorką libretto do wszystkich z nich była L. Wasylewska)

- *Koza-dereza* (1888);
- *Pan Koćkyj* (1891);
- *Zyma i wesna, abo Snihowa krala* (1892).

